

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Надя Манолова-Николова

Относно

Дисертационния труд на Аделина Здравкова Петрова на тема:

„Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в град Лайпциг (1718-1839 г.)

Научна област: 2. Хуманитарни науки; ПН 2.2 История и археология: История на България (История на Българското възраждане XVIII – XIX в.)

СУ „Св. Климент Охридски“ – Исторически факултет - Катедра „История на България“

Докторантката Аделина Здравкова Петрова представя за защита дисертацията си на тема **„Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в град Лайпциг (1718-1839 г.)“** като резултат от четиригодишното си задочно обучение в СУ, Исторически факултет, Катедра „История на България“. Зачислена е за задочен докторант със заповед на Ректора на СУ № РД 20 - 152 с дата 26.01.2017 и е отчислена с право на защита със заповед № РД 20-180 от 01.02 2021 г.

Като научен ръководител на А. Петрова споделям, че през четиригодишния период на нейното обучение докторантката работеше и живееше в град Лайпциг, но поддържахме редовна кореспонденция и връзка. През 2017 г. тя участва в работата на три семинара в Университета на Лайпциг: „Саксонска и сравнителна национална история“; „Успешната институция през Средновековието: Енорията“, водени тогава от проф. Ено Бюнц (Еппо Bünz) и курса по Архивистика, провеждан в областния архив на гр. Лайпциг. Научи се да работи с архивни документи, имащи различни шрифтове и типичната за провинция Саксония диалектна лексика на тогавашния старонемски език. Същевременно тя взе участие в докторантски семинари, провеждани в България от катедрата по История на България, направление Българско възраждане и от Исторически факултет на СУ. Независимо от редица трудности, породени от условията на пандемията

от Ковид19, както в Германия, така и в България А. Петрова успешно приключи докторантското си обучение.

Дисертацията съдържа 275 страници, от които 150 стр. научен текст, анотация на немски език, списък с непубликувани извори, библиография с 125 научни заглавия, преобладаващата част са на немски език. Използвани са 45 източника от интернет със съответното цитиране според изискванията. От с. 173 до с. 261 в приложение са включени: две таблици със систематизирана информация на български и немски език за християнските търговци на Лайпцигските панаири, както и свързаните с тях градски пазари; преведена от немски на български език е издирената във връзка с темата информация от основния източник за написването на дисертацията изданието „Новините на панаирите“. Всеки превод се съпътства с необходимите пояснения, научни справки и цитирана литература. В приложението са включени още снимки на издирени от авторката шест портрета на православни търговци от Балканите в Кемниц; няколко снимки на картини от художника на панаира Георг Емануел Опиц, регистрирали особеностите на търговците от Османската империя през XVIII век; снимки на посещенията от А. Петрова в хода на дисертацията архиви в Германия и извън нея; таблица с мостри на платове и червена прежда /съвременна възстановка/, предлагани на Лайпцигските панаири. Изказани са благодарности в края на дисертацията към личностите, помогнали на А. Петрова в научната работа.

Всички предоставени материали по защитата, авторефератът и приложените публикации по темата отговарят на законовите изисквания, съгласно Правилника за придобиване на научните степени в СУ „Св. Климент Охридски“ и ЗРАСРБ.

Дисертационният труд е посветен на тема, която се засяга сравнително рядко в българската историография. Изучаването на XVIII-то столетие по принцип е затруднено от по-слабия домашен изворов материал, недостатъчно преведени чужди документи и пр. По много и различни причини, особено в последните години, издирването на немски архивни документи за икономическата история на Балканите и българите през XVIII век беше затруднено. Ето защо темата, избрана от А. Петрова има актуален характер и съответства на възможностите ѝ да работи в архивите на Германия и на страните, през които са пътували православните балкански търговци от Османската империя.

Дисертантката не се ограничи с работа само в саксонските архиви или само в българските архивохранилища, а избра нелекия вариант да издири следите, респ. документалния материал от движението на стоки и търговци от Балканите до Лайпциг.

В този смисъл избраната тематика и подход от А. Петрова имат без съмнение научна значимост и широка приложимост.

В увода на дисертацията е изяснена мотивацията на дисертантката да се заеме с изследването на темата. Очертана е приемлива структура с увод, две глави, използвани извори и литература, приложения. Поставените цели и задачи са добре обосновани, с подходяща методология, комбинираща аналитичен и сравнителен подход, допълнен с някои теренни наблюдения. Периодът на изследването е фиксиран приемливо от важни години в историята, както на Лайпцигските панаири, така и на Османската империя. Подсказани са и проблеми по тематиката, които фактически я продължават в едно перспективно поле за разработване през XIX в.

Първа глава „Лайпцигските панаири – възникване и развитие през XVIII и началото на XIX в.“ обосновано е посветена на условията за разгръщане на търговските връзки между пазарите в Саксония и Османската империя, конкретно с Лайпцигските панаири. Първият параграф за политическите условия през XVIII-то столетие не е достатъчно добре организиран събитийно и текстово, като в голяма степен се нуждае от преработване. Останалите параграфи съдържат ценна информация за историята на възникването и организацията на панаирите в Лайпциг, за обстоятелствата, които са направили възможно развитието на далечната търговия на хиляди километри от родните места на балканските търговци.

Преценявам, че втората глава „Търговците – християни от европейските провинции на Османската империя към панаирите в град Лайпциг“ съдържа най-важните приносни моменти по темата. Разгледани са търговски сделки, характеризирани са стоките, предмет на търговията, печалбите, макар за отделни години; също търговските колонии, особено колонията в Кемниц, като докторантката убедително е доказала нейната много важна роля в осъществяването на обмена; промените, настъпили с наполеоновите войни; културните последици от контактите на християнските търговци с немският свят. Кратките биографични очерци допринасят за „оглеждане“ на далечната търговия през семейната и личната съдба на търговците Кириак Васили, Панайот Вангелино, Константин Дука, със значителни печалби и мащабна стопанска инициатива в Средна Европа.

В изложението като цяло има допуснати стилови неточности, нарушена логика на текста, някои излишно разширени изложения – например за отглеждането на памук, недостатъчно обработване на данните от източниците и от прилежно направените таблици с. 115 – 119; 173-175.

Приложенията са много старателно изготвени. Както вече посочих, издирването, превеждането и въвеждането в научен оборот на сведения за балканските търговци, православни християни, участващи в икономиката на Лайпциг, на редица градове като Кемниц, Торгау, Плауен, Виена и др. представлява най-ценния принос на докторантката. Принос, който ще подпомогне цялостното изучаване на икономическите връзки и търговията между Балканите и Средна Европа през века на бурни и драматични промени, столетието на Просвещението. Пространният списък на използваната литература, в преобладаващата си част на немски език, която бе посочена доказва още веднъж добрата подготовка на А. Петрова по темата.

Заключението обобщава най-съществените изводи от изследването.

Приноси:

- Включен в научно обръщение е значителен масив от небуликувани, в основната си част неизвестни документи за участието на български и балкански християнски търговци в Лайпцигските панаири, както и в стопанския живот на Саксония, Виена и др. селища.
- Проследена е дейността на православните балкански търговци в Саксония /Лайпциг, Кемниц, Торгау, Фрайберг, Горлиц, Плауен/ и Виена, с ключово значение за местната икономика.
- Направен е опит да се очертае социокултурния портрет на православните балкански търговци в контактите им с немскоезичния свят.

В обобщение: Дисертационният труд има редица професионални качества, макар да се нуждае в отделните си части от доработване. Независимо от това, трудът доказва необходимата компетентност на докторантката да създава цялостен научен текст.

Приносният характер на дисертацията ми дава основание да предложа на Уважаемото научно жури да присъди на Аделина Здравкова Петрова образователната и научната степен „Доктор“ в професионално направление 2.2. История и археология. /История на Българското възраждане/. Гласувам с „ДА“.

12 май 2022 г.

проф. д-р Надя Манолова-Николова

София